

Ady Endre, az újságíró

Czakó Nóra

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1117 Budapest, Pázmány P. sétány 1/a
(nori914@citromail.hu)*

Összefoglaló

Ady Endre nemcsak jelentős költő, hanem újságíró is volt. 3077 publikált írásával kiemelkedik író társai közül. Pályafutását Zilahon kezdte, majd debreceni diákévei alatt több helyi lapban is publikált. A fordulópontot azonban Nagyvárad jelentette. Brüll Adélnak köszönhetően Párizsba is volt lehetősége kilátogatni, ahová később többször is visszatért. A Budapesti Naplónál és a Nyugatnál végzett munkássága kiemelkedő.

Kulcsszavak: cikk, Debrecen, Nagyvárad, Párizs, Nyugat

Abstract

Endre Ady was not only an important poet, but he was a famous journalist as well. He mark out from others with his 3077 articles. He was beginning his career in Zilah, then in Debrecen he was working for some journal when he was a student. But the turning point was Nagyvárad. He had the chance to go to Paris with the help of Adél Brüll and he was went back in that city more. His most significant 'jobs' was at the Budapesti Napló and at the Nyugat.

Keywords: article, Debrecen, Nagyvárad, Paris, Nyugat

Bevezetés

„Ady, az újságíró, ismeretlen volt a magyar közönség nagy részének s ismeretlen is maradt, s csak a háborút megelőző években, a forradalmi feszültség napjaiban, amikor...benne látta a haladó magyarság értelmisége és munkássága a szellemi vezért, akkor figyelt fel szélesebb közönség a cikkeire” (Böloni 1956) (1. kép).

1. kép. Ady Endre

Zilahi évek

Ady Endre már korán kapcsolatba került a lapokkal, ugyanis Zilahon töltött diákévei alatt írogatott cikkeket a Kincs Gyula által szerkesztett Szilágy című kis hetilapba. És ebben is jelent meg 1896. március 22-én első kinyomtatott verse, a Kossuth halálának emlékére írt *Március 20.* Ezen kívül a *Vihar* című lap több költeményét is ő írta.

Debreceni évek

Akkor kezdett azonban igazán újságíróként tevékenykedni, amikor 1896 őszén beiratkozott a debreceni jogakadémiára. Ezekben az időkben „kezdő vidéki újságírók módjára a fővárosi sajtóban dolgozó írókban látta példaképeit, tőlük vette a mintát” (Schöpflin 2005). Itt töltött éveit során több lapnál is tevékenykedett. A *Debreceni Főiskolai lapok*nak főleg verseket írt, de előfordult, hogy novellákat, vezércikkeket, rajzokat és színi kritikákat is megjelentettek tőle. 1899. január 25-én például ebbe a diákújságba írt egy komoly cikket,

melyben Berczik Árpád Himfy szerelme című darabjáról alkot véleményt. A *Debreceni Ellenőrnél*, mint voluntőr dolgozott, a *Debreceni Hírlap* szerkesztőségében pedig riporter feladatokat látott el. 1899 áprilisától kezdve pedig egy 48-as érzelmű, függetlenségi párti lapnak, a *Debreczennek* bel munkatársa. 1899. július 10-én „*Úri hóhérok*” címmel ír a hírek elé egy fejcikket, melyben szóvá teszi a szolgabírói és csendőri vallatás embertelenségét, a nagy port felvert mócsai eset alakalmából” (Böloni 1956). Szintén ebben a lapban jelent meg egy másik fejcikke 1899. augusztus 26-án, mely az *Emlékezzünk régiekről* címet viselte. Debreceni cikkeiből megállapíthatjuk „mindinkább növekvő elégedetlenségét, és halljuk a reakcióval való ellenzékeségének hangját” (Böloni 1956).

Nagyvárad évek

1900. január elejétől a nagyvárad *Szabadságnak* volt a belső munkatársa, mely a Bihar megyei Szabadelvű Párt lapjaként működött. Erre így emlékszik vissza Böloni György, aki Ady jó barátja volt: „Nyolcadosztályos diákok olvastuk cikkeit, és nem is annyira, amiket írt, mint inkább példájával, hogy újságíró, szerepelni kezdő ember, igen hatott reánk.” Szerinte Ady ekkor „még vidéki, borzas újságíró, rigmusokat faragó riporter” (Böloni 1978).

Nagyvárad Napló

1901 május 21-ig maradt az újságnál és utána a *Nagyvárad Napló*hoz került, „amelynek hasábjain már 136 cikket publikál röpké három hónap alatt” (Rostás Szabolcs 1997). 1902 októberében „a Széll-kormány törvényjavaslatokat terjesztett a képviselőház elé a katasztrofálisan növekedő kivándorlás szabályozásáról” (Böloni 1956). Ady erre a javaslatra reagálva írta meg *Mely ápol és eltakar* c. cikkét, mely a Himnuszra reflektál azáltal, hogy átveszi bizonyos sorait: „hogy e nagyvilágon e kívül ne legyen számunkra hely” „a föld, amelyen annyiszor apáink vére folyt” A cikkben keményen bírálja a Széll-kormányt, hogy a proletárok éhhalálát kívánja, és csak a holttestüket nem engedi ki az országból. Ady szerint „nem akarják, és nem tudják megmenteni az országot a teljes zülléstől” és úgy gondolja, hogy a következő kormányfő hatalomra kerülésével sem lesz más az ország helyzete. Ebben a cikkében kitér még a zsidók, székelyek, valamint a parasztok hátrányos helyzetére. Például a szegény proletárokat kevés létszámba veszik fel az iskolába, „nehogy nagyon nekivilágosodják a paraszti koponya.”

Szintén a *Nagyvárad Napló*ban jelent meg *Betlehem néma* c. cikke 1901. december 25-én,

mely „ünneprontó” szándékkal készült, és emellett Magyarországot is támadja: „a Duna–Tisza mentén, e kis országban”, ahol „eggyel több a kálváriák stációinak száma”, nincs igazi megváltás, itt csak a farizeusok ünnepelnek. Elégikus lehangoltság váltakozik a támadó, számon kérő ingerültséggel. A *Levél apámhoz* címet viselő cikk is ebben a lapban jelent meg 1903-ban. Ez az írása egy ars poetica, mely Ady írói elhivatottságáról és küldetésstudatáról szól. Megvallja, hogy belőle is lehetett volna „rendes ember”, például szolgabíró Zilahon, de az írás, „ez a rongyos, acélhegyű, kis diabólus” eltérítette ettől. És most a „szentlélek lovagja” közt hadakozik, „a jobb életért, a becsületesebb világért, az előretörésért, a világosságért s a fantómkok legfantómabbjéért, a legbolondabbjéért és legszebbjéért, az igazságért”.

1903-ban beperelték a *Nagyvárad Friss Újságban*. 1901-ben megjelent *Séta a kanonksoron* c. cikke miatt ugyanis ezzel megsértette a nagyvárad táptalant. Háromnapos fogházra ítélték.

Fordulópont

Nagyváradon töltött éveit több szempontból is fordulót hoztak az életébe, ugyanis itt a nagyvárosi élet hatására új, modern eszmékkel ismerkedett meg, így például a polgári radikalizmus politikai programjával, mely a magyarság kulturális és szociális elmaradottsága ellen szállt síkra. „Nagyváradon alakult ki támadó magatartása és egyúttal itt vált kitűnő publicistává is.” „Ez lett életének egyik legmélyebb élménye, amely öntudatosá tette addig szunnyadó ellenzéki szellemét, s fölriasztotta benne a magyar étellel szemben való kritikai magatartást” (Schöpfín 2005).

Brüll Adél és Párizs

Egy másik, életére nagy hatást gyakorló eseményre is Nagyváradon került sor. Itt kezdődött viszonya Diósy Ödönné Brüll Adéllal, aki Párizsból érkezett nagyvárad családjához látogatóba (2. kép).

2. kép. Diósy Ödönné Brüll Adél
Fotó: Székely Aladár

Ez a kapcsolódó fontosságú volt további írói pályájára nézve is. 1904 január 27-től 1905 január 18-ig Párizsban tartózkodott Brüll Adélnál, de „eközben a *Budapesti Hírlap* számára Párizsi leveleket írogatott, azután napihíreket, irodalmi- és művészeti dolgokról tudósított és a magyarságot érdeklő dolgokról informálta a lapot”. Ezenkívül tárcákat is írt., „Rubrikázó, színtelen újságírói munka volt ez, amit Ady igazi undorral, de lelkiismeretesen végzett” (Böloni 1978).

Budapesti Napló

Miután hazaérkezett Párizsból a liberális-radikális szellemű *Budapesti Napló* bel munkatársa lett, amelynek Vészi József volt a főszerkesztője, Kabos Ede pedig a szerkesztője. „Másfél év alatt csaknem ötszáz jelzett cikke jelenik meg a lapban” (Sulinet 2008). „Adynak kedvére való volt az új helyzet. Végre budapesti lapban dolgozhatott, mint elsőrendű munkatárs, vezércikkeket, tárcákat, cikkeket írt és minden vasárnap verseket a lapba.” „kedvére kifejezhette haragjait, a magyar étellel való elégedetlenségét, támadhatott és harcolhatott” (Schöpflin 2005).

Somló-ügy és hazafiság

Legnagyobb újságírói sikerének az számít, amikor a *Budapesti Napló* vezércikként megjelent Somló Bódog jogakadémiai tanár védelméhez kapcsolódó írása, melynek címe: *Dr. Somló Bódog és az affér*. A professzor előadást tartott az evolúció tanáról „példákkal igyekezett bebizonyítani, hogy egész jogrendszerünk mennyire elavult és ellene van a társadalmi fejlődésnek” (Böloni 1956). Az akadémia tanárai Somló felelősségre vonását kívánták, és ez készítette Adyt a *Döntés a Somló-ügyben* c. cikke megírására.

A *Budapesti Napló*nál töltött évei alatt szívesen írt arról, hogy milyen az igazi hazafiság és az igazi hazaszeretet. Ennek legjelentősebb példája *A hazaszeretet reformja* c. jegyzete, melyet „Lellei” írói nevével írt alá, és így az olvasók nem tudhatták, hogy ezeket Ady Endre írta.

Figyelő

1906 legelején indította el Osvát Ernő a *Figyelőt*, melynek Ady is munkatársa lett. Ebben a folyóiratban is jelentek meg versei.

Kormányváltás

Amikor az ún. „darabont-kormány” kihirdette az általános választójogot, mely az úri réteg rosszállását váltotta ki, a miniszterelnök Vészi Józsefet kérte fel sajtófőnöknek és ezáltal Ady Endre is helyet kapott az irodában, mint sajtótudósító. Cikkei darabontsága miatt sokan bírálták. Ezen kívül az új verses kötete, az *Új versek* miatt is támadások érték, mert gőgös, arisztokratikus önszemlélet áradt belőlük és ez más volt, mint amit az emberek megszoktak. A Wekerle-kormány hatalomra kerülése után azonban elküldték a sajtóirodából.

Megint Párizsban

Részben ez volt az oka annak, hogy 1906. június 20-án megint Párizsba ment. Itt írt rövid cikkeiből rendszeresen hármat összefoglalva írt a *Budapesti Napló*nak „Jegyzetek a napról” címmel. „Ő teremtette meg azt a rovatot, neve kezdőbetűivel „A. E.” jelezve cikkeket, vagy Lellei írói nevével” (Böloni 1956). Ilyen cikk például *A gyermek, a gyermek*, mely a 20. század legelejének gyermekkultuszához kapcsolódik. Az irodalom ekkor fedezte fel a gyermekvilág különlegességét és gazdagságát, és a magyar írók is nagy érdeklődéssel kezdték vizsgálni a gyermeki lelket.

Pusztaszeren

Szintén a *Budapesti Napló*ban jelent meg 1907. szeptember 17-én alig ismert vezércikke, a *Pusztaszeren*. Ady ebben a cikkében megint csak az úri réteget bírálja a parasztok védelme érdekében. Ebben Árpád vezért is bevonja, ugyanis szerinte „ha Árpád apánk tudta volna, soha nem hozott volna ide bennünket”. Szerinte Árpád és Tuhutum nem gondolták, hogy Magyarország az „urak, herék, iparlovagok” szolgálatában fog állni. Ady megoldást is kínál a problémára: az országot meg lehet váltani, ha a „püspökbe és grófba belegázol Árpád és Tuhutum méltó utódja: a büszke magyar polgár és még büszkébb magyar munkás.”

Népszava

1907 szeptemberében jön vissza Budapestre, de a *Budapesti Napló* már idegen kezekbe került. „Hiába ajánlkozik fel *A Hétköz*, a benne költői vetélytársat látó szerkesztő, Kiss József nem látja szívesen” (Sulinet 2008), így a *Népszavához* kerül. Ezt Révész Bélával kötött barátsága tette lehetővé, aki a lap irodalmi rovatvezetője volt. A *Népszavában* jelentek meg Ady Endre első forradalmi versei. Böloni Györgytől megtudhatjuk, hogy még a *Budapesti Napló*val is van kapcsolata: „Ide írja ugyan verseinek nagy részét, de csak muszájból...Jegyzetei alá nem illeszti még szokott

kezdőbetűit sem. Fanyarul így jegyzi csak őket: Brown” (Böloni 1978).

A Nyugat

1908. január 1-jén megindult a *Nyugat*, melynek vezetője Ignotus volt (3. kép).

3. kép. A Nyugat első számának címlapja

Ady minden számába írt verset és élete végéig munkatársa volt a lapnak. A magyar középosztály azonban ellenségesen viszonyult a *Nyugathoz*. Ennek több oka volt, melyekre Schöpflin Aladár tökéletesen rámutat: a *Nyugat* „verseket, novellákat, irodalmi tanulmányokat és cikkeket közölt, amelyek tartalomban, formában kitágították az irodalom szabad mozgásának határait. Merészebben használták fel az irodalom egyik leggazdagabb kútforrását, az erotikát, rámutattak azokra a lélektani komplikációkra, amelyek eddig kívül voltak a közönség ismeretkörén, megmutatták a magyar élet olyan bajait és bűneit, melyekről addig nem akart, vagy nem mert szólni az irodalom, nem alkalmazkodtak az úri közvéleményhez, megzavarták annak kényelmes és nyugalmas világgképét” (Schöpflin 2005).

A fekete zongora és A duk-duk affér

Ebben a lapban jelent meg *A fekete zongora* c. cikke, mely miatt a legtöbbet támadták Adyt, és még Ignotus sem értette. Ekkor már nem csak irodalmi és politikai ellenségeivel harcolt, hanem barátaival is szembekerült. Ennek hatására írta *A duk-duk affér* című cikkét, mely 1908. november 15-én jelent meg Herczeg Ferenc lapjában, az *Új Időkben*, melynek Ady is munkatársa volt. Ez a cikk egy beszélgetést ír le Vaády Imre és maga Ady között, mely azzal a váddal indul, hogy versei érthetetlenek. Majd azzal gyanúsítják, hogy „forradalmat, fölkelést, újítást, sőt újulást hirdet”, mellyel Ady nem ért egyet, ő ugyanis semmilyen

forradalomnak sem a vezetője. Illetve felhoz egy hasonlatot, mely a cikk címadója is egyben: „Melanéziában van egy duk-duk nevű társaság, afféle ösformájú szabadkőművesség, ahol a vezér ritkán tudja meg, hogy ő a vezér. Talán ilyen vezér lehetek én”. Ezzel az írásával addigi barátait is megsértette, hisz ilyeneket írt benne, hogy „Nevemben és mellettem egy csomó senki mozog, dül-fül, harcol és ír, akikhez semmi közöm.”

Erre a cikkekre így emlékszik vissza Böloni György: „A cikket szánta-bánta Ady. Mikor először beszélgettem vele róla, gyerekes csínynek vette inkább, mint komolynak, de igen restellte már...meg is akart szakítani az Új Időkkel minden összeköttetést” (Böloni 1978). Ezt majd meg is teszi, de előtte még megjelenik a lapban két verse, amit a számukra írt.

Ismét Párizsban

1909. januárban ismét Párizsba megy, de életében először itt sem érzi jól magát és „keveset dolgozik...A *Pesti Napló*ba ír néha egy-egy cikket vagy tárcát...A *Budapesti Napló*val minden kapcsolata megszakadt” (Böloni 1978). Versei a *Nyugatban*, a *Független Magyarországnak* vagy a *Népszavában* jelennek meg.

Hazatérés

1909. júniusban tér vissza Magyarországra. Ebben az időben a *Népszavában*, a *Nyugatban* és a *Husadik Században* jelennek meg versei, cikkei. A *Nyugat* ekkor sikeres, hála Ady népszerűségének.

1912, mint fordulópont

„A *Nyugat* címlapjára 1912-től fogva rákerült Ady Endre neve, mint szerkesztőé, Osvát és Fenyő neve mellett, de a tényleges szerkesztésben nem vesz részt. Egy-egy fontos kérdésben megkérdezi véleményét, de Osvát makacsul megmarad szerkesztői elvei mellett, s emiatt gyakran kap utólagos kritikát Adytól, aki nem szereti, hogy a folyóirat minduntalan új meg új fiatal embereket hoz be az irodalomba” (Schöpflin 2005).

Ez az 1912-es évszám magánéletében is fontos szerepet játszik, valamint írói pályájára nézve is hoz új változásokat. 1912 áprilisában megszakadt a kapcsolata Brüll Adéllal, de megismerkedett Boncza Bertával, akit 1915. március 27-én feleségül is vett (4. kép).

4. kép. Boncza Berta és Ady Endre

1912 decemberében Bánffyhunyon besorozták katonának, melyre hevesen reagált a *Pesti Napló* december 25-ei számában: „Nekem a kedves Bánffyhunyon végre eligazították a dolgomat. Egy kedves, nyugalmazott, de most előbújt ezredorvos besorozott katonának. Isten éltesse, kedves granicsár arcú fél-doktor uram, ki nem is sejtette, hogy milyen szívességet alkalmaz nálam.” Később sikerült elérni, hogy felmentést kapjon a katonáskodás alól.

Írói válság

Ezekben az időkben egészsége is rohamosan romlott, valamint a háború is összetörte lelkileg, ugyanis háborúellenes volt, és ezzel „kihívta maga ellen a reakciós nemzeti sajtó, elsősorban Rákosi Jenő támadásait” (Bölöni 1956). Ezt csak fokozta, hogy alig volt lap, mely közölte volna verseit a háborús propaganda közepette: „Ady, a harcos publicista, nem rendelkezett lappal mondanivalói számára. Itt-ott jelentek meg cikkei a „Népszavá”-ban vagy a „Világ”-ban, de a szociáldemokratáknak, radikálisoknak nem volt bátorságuk arra, hogy Adyt, a tömény forradalmat kítűzzék zászlónak” (Bölöni 1956). Mindezek mellett pénzgondok is gyötörték.

Az első világháború

Az első világháború alatt „*Távol a csatától*” címmel a *Világban* indított rovatában kis jegyzetszerű cikkekben magyarázza az írói hivatás feladatait, és bírálja fegyvertársai eléggé meg nem róható nyilatkozatait és akcióit” (Bölöni 1956). 1915-ben Erdélyi útra megy feleségével, melynek élményeiről szintén ebben a rovatban számol be, valamint a *Nyugatnak* is ír cikkeket emlékeiről. Ebben a rovatban jelent meg *Az értelmetlen versek* c. cikke is, válaszul a *Borsszem Jankó* támadásaira, mely versei „értelmetlen” volta miatt bírálta Adyt. Ebben a cikkben két okát nevezi meg annak, hogy miért ír értelmetlenül: a háborút („Kínoz a Föld mai szörnyősége, és kínoz hazánk földjének sorsa.”) és

azt, hogy ő „csak annyit vétetett, hogy nem hozzájuk hasonlatos...nem egy-szabású és nem egy-rangú”. Az *Ésaiás könyvének margójára* c. cikk is a *Világban* jelent meg 1914. augusztus 9-én, melyet a háborús cenzúra előbb betiltott, majd később mégis engedélyezett. Ebben a „megrendítő prózai költeményében a próféta hangján szól korához, néhány sorban hallatlan erővel foglalja össze az emberiség háborús megrendülését” (Schöpflin 2005). A cenzúra beavatkozása nemcsak ezt az egy cikket érintette. Ebben az időszakban több művét betiltják vagy megcsonkítják.

Befejezés

„Ady szembefordult gyávaságával, sőt cikkeiben fordult szembe igazán, és valósággal új jelmondatot tűzött ki a magyar publicisztika s az egész magyar közélet felé: *harcolni, és nem megalkudni*” (Bölöni 1956).

Hivatkozások

- Bölöni György (1956) Ady az újságíró, pp 14., 18—19., 26., 30., 50., 59., 63—64.
- Bölöni György (1978) Az igazi Ady, pp 32. ; 54. ; 56. ; 252. ; 295. ; 321.
- Dr. Gulyás Pál (1939) Magyar írók élete és munkái 1. kötet, pp 156—172.
- Rostás Szabolcs (1997) *”Szentlélek lovagja voltam: becsületos újságíró”*. Az újságíró Ady. Legutóbbi frissítés: 2008. november 20. URL: <http://www.dntcj.ro/muvelodes/98ja25.htm>
- Schöpflin Aladár (2005) Ady Endre, pp 35. ; 40. ; 62. ; 92—93. ; 136—137. ; 197.
- Sulinet (2008) *Ady Endre élete*. Legutóbbi frissítés: 2008. november 20. URL: <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/ady/aeel2.html>

A képek forrásai

1. kép: <http://www.tagok.hotdog.hu/mephisto5>
2. kép: <http://www.sulinet.hu/tart/cikk/ad/0/11417/1>
3. kép: <http://www.sulinet.hu/tovabtan/felveteli/2001/22het/magyar/irodalom/irod22.html>
4. kép: <http://www.literatura.hu/irok/xszasad/eulira/ady.html>